

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 3.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.43>

УДК 311.42:338.1:640.41

T. V. Marusei,

к. е. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, природничо-економічний факультет,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-702X>

ІМПЕРАТИВИ ЕКО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

T. Marusei,

*PhD in Economic, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel-
Restaurant Business, Natural-Economical Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Oniienko National University*

IMPERATIVES OF ECO-INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE HOTEL INDUSTRY

Наукова стаття присвячена дослідженню сучасних імперативів еко-інноваційного розвитку готельного господарства, так як для деяких готелів екологія перетворилась на концепцію їх діяльності, позитивними наслідками якої є скорочення собівартості готельних послуг, підвищення туристичної

привабливості готелів та надання їм конкурентних переваг. В статті розглянуто основні умови, що сприяють розвитку еко-готелів в Україні. Досліджено негативні тенденції, що уповільнюють практику ведення еко-готельного господарства. Особливу увагу в статті приділено міжнародній програмі добровільної екологічної сертифікації підприємств готельного бізнесу «Green Key». Розглянуто сучасну концепцію «нульових відходів» (zero-waste), що визначається Міжнародним альянсом ZeroWaste як «принцип збереження всіх ресурсів шляхом відповідального виробництва, споживання, повторного використання й відновлення продуктів, упакування та матеріалів без спалювання і скидів на землю, воду чи повітря, що загрожують навколишньому середовищу чи здоров'ю людей».

The scientific article is devoted to the study of modern imperatives of eco-innovative development of the hotel industry. The main conditions contributing to the development of eco-hotels in Ukraine are considered. Negative trends that slow down the practice of eco-hotel management were studied - lack of developed infrastructure in territories suitable for the location of eco-hotels; "negative image" formed in connection with the accident at the Chornobyl NPP; lack of a unified state certification in the field of eco-hotels at this time; high cost of environmentally friendly products; inadequate state environmental control in the field of construction materials production; insufficient practice of eco-hotel management; lack of sufficient awareness among the population about the operation of eco-hotels. The article pays special attention to the international program of voluntary environmental certification of hotel business enterprises "Green Key", which is a project of the international non-governmental independent organization "Foundation for Environmental Education", according to which the evaluation of the environmental performance of enterprises in the hotel sector is based on criteria developed by an international committee, and includes environmental management, monitoring water

and energy consumption, waste management, raising environmental awareness among staff and guests. The modern concept of "zero waste" is considered, which is defined by the International ZeroWaste Alliance as "the principle of saving all resources through responsible production, consumption, reuse and recovery of products, packaging and materials without incineration and discharge to land, water or air, that threaten the environment or human health". The development of modern eco-hotels, the use of ecological materials and technologies is the right step in the current conditions. Although not all hotels are adapted to the introduction of technical innovations, all of them, regardless of the period of operation, can find an opportunity to use the latest technologies.

Ключові слова: *екологізація, інновація, еко-інновація, готель, готельне господарство, туризм, гостинність.*

Key words: *greening, innovation, eco-innovation, hotel, hospitality, tourism, hospitality.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогодні проблеми екології щодалі стають гострішими та вимагають як від міждержавних організацій та державних органів, так і від конкретних підприємств і окремих споживачів докорінних заходів щодо зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище і регенерацію екологічного балансу у всіх зонах перетину людської діяльності з природою. Такі види бізнесу, як туристичний і готельний, хоча і не пов'язані з масштабним негативним ефектом на погіршення стану навколишнього середовища, тим не менше, здійснюють свій вклад у покращення чи погіршення екологічного стану. Важлива роль даних видів діяльності у вирішенні цього питання пов'язана з тим, що вони, обслуговуючи пересування споживачів різними територіями, дають їм можливість наочно

побачити екологічні наслідки діяльності суспільства і, таким чином, впливають на свідомість його членів. Зробити бізнес екологічнішим – це громадська мета суспільства, свою частку у його вирішення повинні внести зокрема і туристичні, і готельні підприємства; їх маркетингова і комунікаційна діяльність повинна показати споживачам те, що серед усіх пропозицій варто вибрати ті, які сприяють відтворенню навколишнього середовища або щонайменше завдають шкоди йому. Тому одним із найважливіших питань, що розглядаються в усьому світі, стало питання про впровадження еко-інноваційної концепції як комплексного підходу до розвитку сфер індустрії гостинності та туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із найважливіших питань, що розглядаються в усьому світі, стало питання про впровадження еко-інноваційної концепції як комплексного підходу до розвитку сфер індустрії гостинності та туризму. Екологічність і сталий розвиток стали надійним підґрунтям нової політики гостинності. Кількість опублікованих досліджень, орієнтованих насамперед на питання екологізації, характеризується неухильним зростанням впродовж останніх років.

Загальним та специфічним проблемам еко-інноваційного розвитку готельного господарства присвячені наукові праці багатьох вітчизняних авторів, таких як Барна М., Гліненко Л., Дайновського Ю., Бунтової Н., Ганич, Н., Гаталяк, О., Данілової, О., Погинайко, І., Машкової О., Гаєцької Н., Фудорової О. Переважна більшість наукових праць присвячена питанням сутності та особливостей екологізації готельного бізнесу. Проте станом на сьогодні існує потреба у комплексному дослідженні сучасних імперативів еко-інноваційного розвитку готельного господарства, що зумовило вибір теми цієї статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на зазначені вище факти, метою статті є дослідження еко-інноваційного розвитку готельного господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологізація сфери гостинності досить стрімко розвивається як у світі так і в Україні зокрема. Готелі намагаються використовувати екологічно безпечні матеріали в інтер'єрі та обладнанні, застосовувати «безвідходні» технології, використовувати екологічно чисті продукти. Для деяких готелів екологія перетворилась на концепцію їх діяльності, позитивними наслідками якої є скорочення собівартості готельних послуг, підвищення туристичної привабливості готелів та надання їм конкурентних переваг. У європейських країнах була сформована концепція екологічного готелю, яка є якісно продуманою системою комфортного життя в гармонії з навколишнім середовищем. Це система концептуально нового погляду на розвиток засобів розміщення, яка дозволяє не тільки піклуватися про природу, а й суттєво знизити витрати виробництва. Незважаючи на те, що концепція все ще знаходиться на стадії формування та доопрацювання, вже зараз можна виділити цілу низку особливостей екологічного готелю. Насамперед, це продумана система збереження ресурсів та енергії, яка включає жорсткі стандарти економії ресурсів та широке використання альтернативних джерел енергії. Така характеристика пов'язана з активною політикою європейських країн, що спрямована на стимулювання енергозбереження. Багато готелів використовують сонячну енергію як для прямого підігріву води, так і для отримання електричної енергії[1].

Індустрія гостинності є одним із найголовніших і великих секторів у туризмі, відповідно, зростають її роль і значення у створенні кращих місць для розміщення туристів та проживання людей із позиції відповідальності та сталості. Відповідальна гостинність – гостинність, яка спочатку сприяє принесенню користі місцевим жителям, а вже потім відвідувачам, туристам. У найближчий час усю індустрію гостинності чекають зміни, вона вдосконалюватиметься, форми надання послуг гостинності поліпшуватимуться, а оперативні процеси керуватимуться так, щоб негативні наслідки були зведені

до мінімуму, а позитивний вплив на навколишнє середовище максимізовано. Готельєри розуміють, що поточні витрати постійно збільшуються, рахунки за комунальні послуги стають більше, а ступінь зношеності інфраструктури цьому тільки сприяє. У такій ситуації перехід до екологічних «зелених» технологій може стати найоптимальнішим рішенням для підприємств готельної індустрії[3].

Концепція екологічного готелю з'явилась у відповідь на дві проблеми: з одного боку, потреби розвивати прибуткову готельну сферу, а з іншого – врахування обмеженості наявних природних ресурсів та їх збереження. Еко-готель як інноваційна концепція гостинності має ряд особливостей, якими він відрізняється від звичайного у нашому розумінні готелю, зокрема: використанням у будівництві екологічно чистих матеріалів, внеском у збереження навколишнього середовища. Такі готелі найчастіше розташовуються в заповідних зонах чи національних парках, є частиною еко-сіл і природних курортних комплексів, але також бувають і у великих містах. Еко-готелі вважають своїм основним принципом не лише надання гостям комфортних умов, а й зменшення впливу людської діяльності на природу.

Основні умови, що сприяють розвитку еко-готелів в Україні такі: наявність рекреаційних ресурсів та територій, придатних для розташування еко-готелів; становлення та розвиток виробництва екологічно сертифікованої будівельної продукції; наявність значної кількості навчальних закладів з підготовки фахівців у сфері гостинності; наявність наукових, науково-дослідних центрів, що спеціалізуються на розробленні енерго-, водоощадних технологій, підготовці фахівців відповідної спеціалізації; становлення виробництва екологічно чистих продуктів харчування; наявність широкого спектра додаткових послуг.

Негативні тенденції, що уповільнюють практику ведення еко-готельного господарства такі: відсутність розвиненої інфраструктури на територіях,

придатних для розташування еко-готелів; «негативний імідж», сформований у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС; відсутність на цей час єдиної державної сертифікації у сфері еко-готелів; висока вартість екологічно чистої продукції; неналежний державний екологічний контроль у сфері виробництва будівельних матеріалів; недостатня практика ведення еко-готельного господарства; відсутність достатньої поінформованості у населення про функціонування еко-готелів.

Вирішити проблеми раціонального економічного та екологічного функціонування закладів розміщення покликані екологічні готелі. Для успішного функціонування еко-готелів потрібні 3 складники: наявність природних екологічно чистих територій, екологічна сертифікація третьою незалежною стороною, виважена екологічна політика закладу[4].

Обов'язковою умовою для присвоєння готелю статусу «екологічний» є сертифікація незалежною, третьою, стороною або державою, на території якої він знаходиться. Екологічна сертифікація – це особлива система еко-маркування для підприємств готельного господарства. Еко-маркування об'єкта готельної сфери, часто вказує на відданість його управління цінностям охорони навколишнього середовища та підвищує його привабливість для потенційних клієнтів. Існуючі в даний час екологічні сертифікації прийнято класифікувати за такими ознаками:

1. Територія охоплення: міжнародні (ISO 14001, EMAS); національні («ANAB» у ЄС); регіональні («Blue Angel» у Німеччині).
2. Об'єкт сертифікації: сертифікація товарів («ANAB» у ЄС); сертифікація послуг («Green Globe», «Blue Flag»); змішані (товарів та послуг) (ISO 14001)[5].

Стандарт управління природокористуванням ISO 14001 (EMS), який був прийнятий Міжнародною асоціацією зі стандартизації (ISO) у 1991 році є основою для сучасних систем сертифікації є. На додаток до ISO 14001 у деяких країнах були створені власні стандарти, наприклад, у Великобританії – BS 7750

Специфікація для господарських систем, у Канаді – CAN/CSA Z750-94: Guidelines for an Environmental Management System, в Європейському союзі – EMAS[6].

В останнє десятиліття відбулися серйозні зрушення у сфері екологічної сертифікації підприємств готельного господарства. На міжнародний готельний ринок у 2002 році вийшла міжнародна програма добровільної екологічної сертифікації підприємств готельного бізнесу «Green Key», яка є одним з 5 проектів міжнародної недержавної незалежної організації «Foundation for Environmental Education». Відповідно до цієї програми оцінка екологічної діяльності підприємств готельної сфери базується на 12 основних та 60 другорядних критеріях, розроблених міжнародним комітетом, і включає екологічний менеджмент, моніторинг споживання води та енергії, поводження з відходами, підвищення екологічної поінформованості серед персоналу та гостей. На початок 2018 року сертифікацію «Green Key» отримало 2700 готелів, курортів, кемпінгів у 56 країн світу. На початок 2021 року сертифікацію «Green Key» отримало 2700 готелів, курортів, кемпінгів 56 країнах світу. Українських підприємств готельного господарства, що пройшли екологічну сертифікацію Green Key, близько 10, з них у Київській області – 8.

В Україні діяльність «Зеленого Ключа» представлена громадською організацією «Екологічна ініціатива». Участь готелів у програмі базується на принципі зменшення негативного впливу на довкілля без завдання шкоди комфорту гостей.

Серед інших найавторитетніших систем сертифікації готелів слід згадати Touristik Union International – TUI (Німеччина), Green Globe (Велика Британія), НАС Green Leaf (Канада). Багато готелів у світі отримують також сертифікацію за стандартом LEED.

З 2018 року розробкою екологічних вимог до товарів та послуг в Україні займається також громадська організація Всеукраїнська спілка екологічного

маркування «Зелена Зірка»[7], яка, згідно з відповідною ліцензійною угодою, надає сертифікованим виробникам та постачальникам право маркування своєї продукції екологічним знаком «Зелена Зірка». Станом на початок 2022 року заклади готельного господарства в Україні даним маркуванням не відзначено.

Для того щоб успішно функціонувати на ринку, еко-готелі повинні шукати шляхи подолання загроз та реалізації можливостей. Відзначимо, що впровадження сталого розвитку в готельному секторі має ряд перешкод. Це небажання туристів обмежувати свої потреби, бажання, дотримуватись екологічної поведінки, економити ресурси. Часто при виборі засобу розміщення пріоритетом для споживачів є зручність, комфортність, шикарність готелю, а не його екологічність. Доцільно стимулювати та винагороджувати гостей за екологічні обмеження. Необхідною є просвітницька діяльність серед суспільства щодо сталого розвитку, економії та бережливого використання всіх ресурсів, пріоритетності вибору постачальників екологічних послуг. В Україні потрібно проводити екологічно просвітницьку діяльність серед суспільства, включати екологічні теми в курси для дітей дошкільного та шкільного віку, проводити популяризацію екологічно бажаної поведінки через соціальну рекламу та інші заходи[8].

Готелі України, починаючи з 1 жовтня 2019 року, зобов'язані у житлових і громадських приміщеннях передбачати системи роздільного сортування сміття згідно ДБН В.2.2-20:2008, зміна №1 від 2019 року. Але, дуже мало готелів його впроваджують через ряд причин, зокрема – відсутність зв'язків із перевізниками вторсировини, хибну думку про першочергову необхідність побудови сміттєпереробного заводу (в довоєнний період в Україні більшість заводів із переробки вторсировини були недовантажені), низьку мотивацію і відсутність покарання. Тому, дуже важливим є визнання і промоція екосвідомих готелів, підвищення їх впізнаності серед професіоналів, інвесторів і туристів, відділення їх від грінвошингових закладів. Greenwashing (за аналогією whitewash –

«відбілювання») – форма екологічного маркетингу, в якій широко застосовується «зелений» піар і методи, мета яких ввести споживача в оману щодо цілей організації або виробника в екологічності продукції або послуги, представити їх у сприятливому світлі. Серед якісного заохочення екологічних готелів можна виділити екологічну сертифікацію, спеціалізовані премії. Перспективними є також виділення туроператорами, турагентами, платформами бронювання, але в цьому напрямку потрібно бути ще більш обережними з грінвошингом.

Пандемія COVID-19 внесла свої корективи та довела всьому світу, що задля запобігання новим пандеміям людству потрібно припинити руйнування навколишнього середовища, зокрема мінімізуючи відходи. Тренд безвідходного виробництва набрав значних обертів. Щорічно проходять акції, які висвітлюють проблеми надмірного споживання, відкривають заклади ресторанного господарства, які максимально можливо працюють без відходів, що економічно вигідно і екологічно свідомо для країни. Безвідходне виробництво – це підвищення соціальних, фінансових та екологічних переваг, які містять створення зелених робочих міст і зростання ринку матеріалів повторного використання. Отже, ця концепція підштовхує місцевий бізнес до розвитку, підвищує якість повітря і води, а також поліпшує довкілля. Це важливе питання актуальне і для сфери гостинності, адже на харчові відходи припадає 8% світових викидів парникових газів у світі. Популярність тенденції безвідходного виробництва заснована на статистиці, яка чітко показує, скільки їжі марнують щодня.

Сучасна концепція «нульових відходів» (zero-waste) визначається Міжнародним альянсом ZeroWaste як «принцип збереження всіх ресурсів шляхом відповідального виробництва, споживання, повторного використання й відновлення продуктів, упакування та матеріалів без спалювання і скидів на землю, воду чи повітря, що загрожують навколишньому середовищу чи

здоров'ю людей». Нульові відходи – це відновлення екосистем та розроблення способів їх процвітання. Концепція складається з правил, так званих «Five R»: Наразі виділяють 3-R ієрархію, 5-ти або 7-рівневу ієрархію. Найбільш поширеною є 5-ти рівнева, а основними принципами є:

- refuse – відмовлятися від непотрібного;
- reduce – скорочувати споживання;
- reuse – використовувати повторно або ремонтувати речі;
- recycle – сортувати і переробляти речі;
- rot – компостувати органічні відходи.

В Україні найактивнішими представниками громадського сектору в галузі управління відходами є Zero Waste Alliance Ukraine (об'єднує 6 українських громадських організацій) та The International Solid Waste Association Young Professional Group.

Модель «нуль відходів» добре гармонізує з сучасною політикою економіки замкненого циклу, яка передбачає, що кількість ресурсів, відходи, викиди та втрати енергії будуть мінімізовані шляхом сповільнення, закривання та звужування матеріальних та енергетичних циклів. Цього можна досягти через довговічний дизайн, підтримку, ремонт, повторне використання, повторне виробництво, модернізацію та переробку[9].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвиток сучасних еко-готелів, застосування екологічних матеріалів та технологій є правильним кроком в теперішніх умовах. Хоча не всі готелі адаптовані до впровадження технічних інновацій, однак усі вони незалежно від терміну функціонування, можуть знайти можливість для використання новітніх технологій. Діяльність таких готелів не чинить шкідливого впливу на навколишнє середовище, а самі заклади розміщення користуються більшим попитом серед туристів. Абсолютна відмова від шкідливих матеріалів неможлива, але їх зменшення і заміна більш екологічними аналогами –

природними або відновлюваними – є доступною і необхідною, адже еко-готелі – готелі майбутнього. Таким чином, вкладення та витрати на трансформацію бізнесу і готелів зокрема, хоч і в довгостроковій перспективі, є обґрунтованими.

Література

1. Абрамова А. Г., Мирошник Ю. А. Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7904>. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.82](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.82)
2. Барна М.Ю., Гліненко Л.К., Дайновський Ю.А. Маркетинг і комунікації як фактори екологізації туристичного і готельного бізнесу. URL: 20.pdf (stateandregions.zp.ua). DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-6-18>
3. Бунтова Н.В. Основні напрями і технології сталого розвитку в індустрії гостинності та туризму. URL: 6.pdf (nuft.org.ua). DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-3.4>
4. Ганич, Н. М., & Гаталяк, О.М. (2019). Екологізація готельного та ресторанного бізнесу. *Географія та туризм*, 43, 39-47.
5. Данілова, О. М., & Погинайко, І. В. (2012). Еко-маркетингові тенденції в розвитку готельного господарства. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*, (633-634), 165-168.
6. Ільницька-Гикавчук І. Я. Оцінка функціонування готельного господарства на засадах сталого розвитку. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-E%D0%9D-9.pdf>. DOI: 10.31891/2307-5740-2021-290-1-9
7. Машкова О., Гаєцька Н., Фудорова О., Дуга В. Аналіз довоєнного етапу реалізації кліматичної політики у сфері поводження з відходами готельно-ресторанного бізнесу в Україні (2016-2021). URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/2422>.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9\(11\)-276-292](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-9(11)-276-292)

8. Baldzhy, M., & Yaslynska, K. (2022). Досвід європейських країн у впровадженні екологічних інновацій в готельному бізнесі. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*, 2(79), 79-88.

<https://doi.org/10.31375/2226-1915-2022-2-79-88>

9. Pankiv, N., & Gunko, V. (2017). Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. *Науковий вісник НЛТУ України*, 27(3), 108-112.

<https://doi.org/10.15421/40270324>

References

1. Abramova, A.H. and Myroshnyk, Yu.A. (2020), “Eco-trend in the field of hospitality: economic and social aspects. Efficient economy”, *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7904> (Accessed 18 March 2023).
2. Barna, M.Iu., Hlinenko, L.K. and Dainovskyi, Yu.A. (2020), “Marketing and communications as factors of environmentalization of tourist and hotel business”, available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/6_2020/20.pdf (Accessed 18 March 2023).
3. Buntova, N.V. (2020), “The main directions and technologies of sustainable development in the hospitality and tourism industry”, available at: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_3/6.pdf (Accessed 18 March 2023).
4. Hanych, N.M. and Hataliak, O.M. (2019), “Greening of the hotel and restaurant business. Geography and Tourism”, *Географія та туризм*, vol. 43, pp. 39-47.

5. Danilova, O.M. and Pohynaiko, I.V. (2012), “Eco-marketing trends in the development of the hotel industry”, *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Heohrafiia*, vol. 633-634, pp. 165-168.
6. Ilnytska-Hykavchuk, I.Ya. (2021), “Evaluation of the functioning of the hotel industry on the basis of sustainable development”, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-E%D0%9D-9.pdf>, (Accessed 18 March 2023).
7. Mashkova, O., Haietska, N., Fudorova, O. and Duha, V. (2022), “Analysis of the pre-war stage of climate policy implementation in the field of hotel and restaurant business waste management in Ukraine (2016-2021)”, available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/2422>, (Accessed 18 March 2023).
8. Baldzhy, M. and Yaslynska, K. (2022), “The experience of European countries in implementing environmental innovations in the hotel business. Development of transport management and management methods”, vol.2, no.79. <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2022-2-79-88>.
9. Pankiv, N. and Gunko, V. (2017), “The impact of tourist infrastructure on the environment and the development of eco-hotels as an innovative concept of hospitality”, vol.27, no.3. <https://doi.org/10.15421/40270324>.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2023 р.